BARQAROR INVESTISION MUHITNI YARATISHNING STRATEGIK YO‘NALISHLARI

Tojiboyev Dilmurod Mahmudjonovich
Namangan davlat universiteti
Yashil iqtisodiyot va barqaror biznes kafedrasi o‘qituvchisi

Аннотация. *Maqolada O‘zbekiston Respublikasi hududlarining, jumladan Namangan viloyatining investitsion salohiyati, hududlarning iqtisodiy-ijtimoiy rivojlanishida investitsiyalarning tutgan roli, mamlakat hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish masalalari yoritilgan. Hududlar investitsion jozibadorlik indeksi, so‘ngi yillarda mamlakatimiz hududlariga jalb qilingan xorijiy investitsiyalar tahlili va hududlarga investitsiyalarni jalb qilish va samaradorligini oshirish yo‘llari keltirilgan.*

Kalit so‘zlar: *Jozibadorlik indeksi, hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi, investitsion jozibadorlik, investitsiya muhiti, investitsiyalar, xorijiy investitsiyalar, to‘g‘ridan-to‘g‘ri horijiy investitsiyalar.*

Annotation. *The article highlights the investment potential of the regions of the Republic of Uzbekistan, including the Namangan region, the role of investments in the economic and social development of Regions, the involvement of foreign investments in the regions of the country. Regions Investment Attractiveness Index, analysis of foreign investments attracted to the regions of our country in recent years and ways to attract and increase the efficiency of investments in regions are presented.*

Аннотация. *В статье освещаются вопросы инвестиционного потенциала регионов Республики Узбекистан, в том числе Наманганской области, роль инвестиций в экономическом и социальном развитии регионов, привлечение иностранных инвестиций в регионы страны. Приведен индекс инвестиционной привлекательности регионов, анализ иностранных инвестиций, привлеченных в регионы нашей страны за последние годы, и способы привлечения и повышения эффективности инвестиций в регионы.*

Xalqaro investitsiyalarning global muhiti Ukrainada urush boshlanishi bilan keskin o'zgardi, bu dunyo pandemiya ta'siridan hali tiklanmagan paytda boshlandi. Urush yaqin atrofdan tashqarida ta'sir ko'rsatadi va energiya va oziq-ovqat narxlarining ko'tarilishi, Real daromadlarni kamaytirish va qarz stressini kuchaytirish bilan butun dunyo bo'ylab milliardlab odamlarga ta'sir qiladigan yashash xarajatlari inqirozini keltirib chiqaradi. Investorlarning ishonchsizligi va tavakkal qilishni istamasligi bu yil global to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalarga sezilarli pasayish bosimini keltirib chiqarishi mumkin.

2022 va undan keyingi yillarda rivojlanayotgan mamlakatlarga investitsiyalar oqimining oqibatlarini oldindan aytish qiyin. Mintaqada yaqin investitsiya aloqalariga ega bo'lgan Markaziy Osiyo mamlakatlariga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qilishdan tashqari, boshqa mamlakatlarga ta'sir qilish asosan bilvosita bo'ladi va ularning mojaro tufayli yuzaga kelgan uch tomonlama inqirozga ta'sir qilish darajasiga va natijada ularning iqtisodiy va siyosiy beqarorligiga bog'liq bo'ladi-xalqaro xususiy investitsiyalarning asosiy determinantlari. O'tmishga qaraganda, oziq-ovqat narxlari oxirgi marta juda yuqori bo'lgan-2007-2008 yillardagi oziq-ovqat inqirozi paytida-tartibsizliklar 60 dan ortiq mamlakatlarda sodir bo'lgan.

Makroiqtisodiy dinamikaning uzoq muddatli tendentsiyalari asosan global moliya tizimidagi tarkibiy o'zgarishlarga ta'sir ko'rsatadigan hal qiluvchi omil hisoblanadi. So'nggi bir necha o'n yilliklar davomida ekologik iqlim muammolari va vazifalari ta'sir omillarining tobora ko'payib bormoqda, aks holda ular "yashil"deb nomlanadi.

1960-yillarning oxiri va 70-yillarning boshlarida, ayniqsa rivojlangan mamlakatlarda "yashil" omillarning rolining oshishi inson iqtisodiy faoliyatining atrof-muhitga ta'sirini kam baholash darajasini anglash bilan bog'liq edi, bu esa ishlab chiqarishni texnologik takomillashtirish va infratuzilmani rivojlantirish sur'atlariga ta'sir qilishi mumkin emas edi. Shu munosabat bilan insonning hayot sifati va iste'mol darajasini yaxshilashga bo'lgan tobora ortib borayotgan ehtiyojlari va ularni atrof-muhitga sezilarli zararli ta'sir ko'rsatmasdan qondirish uchun ishlab chiqarish imkoniyatlarining o'ziga xos paritet kombinatsiyasi paydo bo'ldi.[9]

Shu bilan bir qatorda, energiya samaradorligi sohasida global moliya tizimidagi keyingi o'zgarishlarga ta'sir ko'rsatadigan bir-birini istisno qiluvchi omillar paydo bo'ldi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda va birinchi navbatda ularning shaharlarida ekologik vaziyat keskinlashdi.

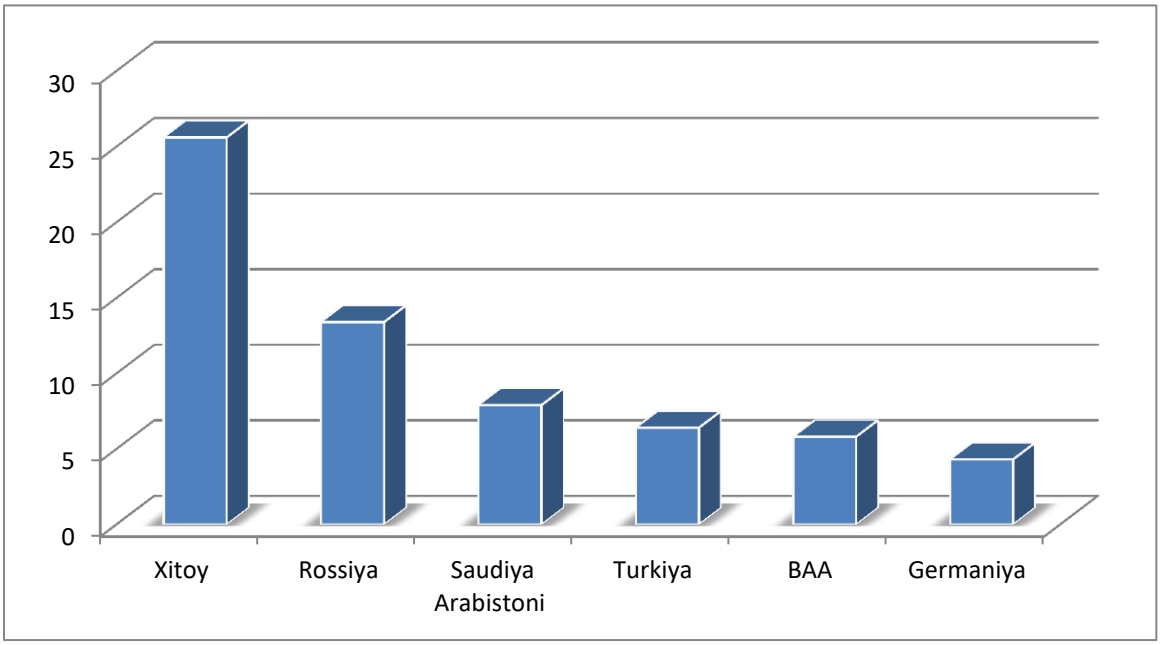
Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyatini tadqiq etishda makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlash va iqtisodiy o‘sishga erishishning asosiy omillaridan biri – respublika iqtisodiyotiga ishlab chiqarish omillari (yer, kapital, ishchi kuchi) hamda ularning tarkibidagi muhim o‘ringa ega bo‘lgan investitsiyalarning, avvalambor, to‘g‘ridan-to‘g‘ri investitsiyalarning samarali joylashtirilishi hisoblanadi. Shu sababli, investitsiyalarning samaradorligi iqtisodiyotda takror ishlab chiqarishni rivojlantiruvchi asosiy omil ekanligini ko‘rish mumkin.

Ta’kidlash lozimki, “Samarali investitsiyalar makro, mezo va mikro darajadagi butun iqtisodiy muammolarni hal qiladi, shuningdek, iqtisodiyotni isloh qilish va uni qayta qurish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratadi. Xususan, investitsiyalar mamlakat moliya-kredit tizimining samarali ishlashini ta’minlaydigan elementdir” 1].

Yuqoridagilar asosida mamlakat iqtisodiy rivojlanishida xorijiy investitsiyalarning ham ahamiyatini alohida qayd etish lozim. Milliy iqtisodiyot rivojlanishini jadallashtirish orqali yuqori samarador investitsiyalarni jalb etish, bu orqali iqtisodiy o‘sishni ta’minlash mumkin.

Hozirgi kunda yashil iqtisodiyotda investitsiyaviy jozibadorlikni oshirish O'zbekiston davlatining barqaror rivojlanish yo'lidagi sa'y-harakatlarining e'tiborga molik namunasidir. Mamlakat Parij kelishuvi va Barqaror rivojlanish maqsadlari kabi global maqsadlarga mos keladigan, kam uglerodli va resurs tejralgan iqtisodiyotga o‘tish muhimligini tan oldi.

[9] *Цены на нефть за 40 лет [Электронный ресурс] // Федеральное государственное унитарное предприятие «Информационное телеграфное агентство России (ИТАР-ТАСС)». – URL: https://www.tass.ru/infographics/8156 (дата обращения: 10.02.2022).*

1-jadval 2023 yil davomida O'zbekistonda o‘zlashtirilgan jami xorijiy investisiya va kreditlar hajmi

O‘zbekiston respublikasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar tahlili natijasida yashil iqtisodiyotda investitsiyaviy jozibadorlikni oshirishning ko‘p tomonlama yondashuvi ochib beriladi: Jumladan,

1. Siyosat va normativ-huquqiy baza: Hukumat atrof-muhitga qulay investitsiyalarni rag‘batlantirish bo‘yicha kompleks siyosat va normativ-huquqiy bazani amalga oshirgan. Bunga qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi, maishiy chiqindilarni boshqarish va barqaror qishloq xo‘jaligini rag‘batlantirish to‘g‘risidagi qonun va qoidalar qabul qilinishi kiradi.

2. Qayta tiklanuvchi energiyani rivojlantirish: O‘zbekiston quyosh, shamol, gidroenergetika kabi muqobil energiya manbalarini rivojlantirishga ustuvor ahamiyat berdi. Hukumat qayta tiklanuvchi energiya loyihalariga ichki va chet el investitsiyalarini jalb qilish, jumladan, favqulodda oziq-ovqat tarif rejalari va soliq rag‘batlantirishni joriy etish chora-tadbirlarini joriy etdi.

3. Energiya samaradorligi tashabbuslari: Is gazi chiqindilarini kamaytirish va resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishda energiya samaradorligining ahamiyatini inobatga olib, hukumat tomonidan energiya tejrachi texnologiyalar va amaliyotni qo'llab-quvvatlash bo'yicha turli dasturlar amalga oshirildi. Ushbu tashabbuslar sohalar, jumladan, binolar, transport va sanoat bo'yicha energiya sarfini optimallashtirishni ko'zda tutmoqda.

4. Yashil moliya va investitsiyalarni jalb qilish: O'zbekiston yashil moliyaga kirishni yanada kuchaytirish va yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha chora-tadbirlar ko'rildi. Bunga yashil investitsion fondlarni tashkil etish, yashil loyihalarni moliyaviy rag'batlantirish, yashil investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik qilish kiradi.

5. Tadqiqot va innovatsiyalar: Hukumat yashil texnologiyalar va innovatsiyalar sohasida tadqiqot va rivojlantirish faoliyatini rag'batlantiradi. Atrof-muhitga qulay texnologiyalar va

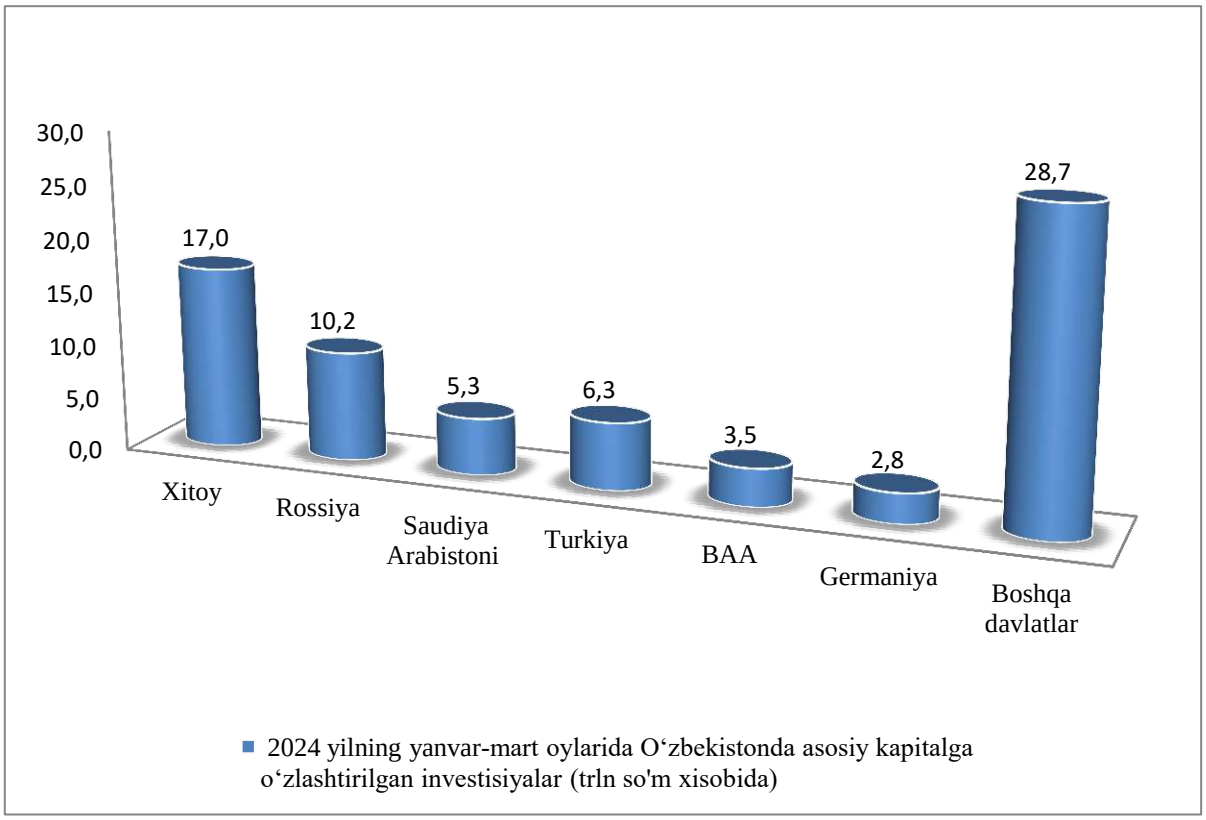
amaliyotlarni ishlab chiqish va qabul qilishni yo'lga qo'yish uchun akademiya, sanoat va ilmiy-tadqiqot muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni qo'llab-quvvatlaydi.

6. Xalqaro hamkorlik. O'zbekiston barqaror rivojlanish bo'yicha bilim va tajriba almashish maqsadida xalqaro forum va sheriklikda faol ishtirok etadi. U BMT Taraqqiyot Dasturi (BMTTD) va Osiyo taraqqiyot banki (ADB) kabi xalqaro tashkilotlar bilan yashil iqtisodiyot loyihalari bo'yicha tajriba, mablag' va texnik ko'mak olish bo'yicha hamkorlik qiladi.

Yana shuni aytib o’tish lozimki Respublikamizda bir qancha tijorat banklar ham ushbu sohani rivojalntirish uchun past foizli kreditlar taqdim etmoqda (1-jadval).

Nomi	Ipoteka Bank	Qishloqqurilishbank	Xalq Banki	Sanoatqurilishbank
Foizi	15 foiz	15 foiz	15 foiz	15 foiz
Summasi *(so’m)*	90 mln	150 mln	60 mln	150 mln
Muddati	5 yil	5 yil	5 yil	5 yil
Imtiyozli davri	mavjud emas	mavjud emas	mavjud emas	mavjud emas

Yashil iqtisodiyotda investitsiyaviy jozibadorlikni oshirishga e’tibor qaratib, O‘zbekiston atrof-muhitga ta’sirni minimallashtirish bilan birga barqaror iqtisodiy o‘sishga erishishni maqsad qilgan.

iyosat va strategiyalarga vaqti-vaqti bilan o‘zgartirishlar kiritish bilan bir qatorda investitsiya samaradorligini uzluksiz nazorat qilish va baholash ushbu tashabbuslarning uzoq muddatli muvaffaqiyati uchun juda muhim bo‘ladi.

Ekologik tahdidlarning kuchayishiga javob sifatida yashil iqtisodiyotning paydo bo'lishi qayta tiklanadigan energiya, barqaror transport, chiqindilarni boshqarish va yashil infratuzilma kabi ko'plab sohalarga katta sarmoyalar kiritish zarurligini keltirib chiqardi. Ushbu maqola investitsiya oqimiga to'sqinlik qiladigan to'siqlarni ko'rib chiqadi va investitsiya samaradorligini oshirish uchun amaliy echimlarni taqdim etadi.

Boshqaruvning turli darajalariga mos keladigan yaxlit siyosat tizimini ishlab chiqish yashil iqtisodiyotda investitsion jozibadorlikni sezilarli darajada oshirishi mumkin. Qayta tiklanadigan energiya maqsadlarini amalga oshirish, uglerod chiqindilarini narxlash va yashil rag'batlantiruvchi paketlarni ishga tushirish investorlarga aniqlik va barqarorlikni ta'minlaydi, yashil loyihalar uchun ishonch va uzoq muddatli majburiyatni oshiradi.

Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishda moliyaviy institutlar hal qiluvchi rol o'ynaydi. Hukumatlar mavjud kapital va loyiha talablari o'rtasidagi tafovutni bartaraf etish uchun yashil banklar yoki ixtisoslashgan iqlim fondlari kabi maxsus yashil moliyalashtirish institutlarini tashkil etishlari kerak. Bundan tashqari, yashil obligatsiyalar va barqarorlikka bog'liq kreditlar kabi innovatsion moliyaviy vositalar yashil loyihalarni moliyalashtirishning shaffof mexanizmlarini taqdim etish orqali investorlarning ishonchini oshirishi mumkin.

Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishda moliyaviy institutlar juda muhim rol o'ynaydi. Ba'zi asosiy fikrlar:

1. Moliyalashtirish imkoniyatlari: Moliyaviy institutlar yashil loyihalar va tashabbuslar uchun maxsus moslashtirilgan kreditlar, obligatsiyalar va yashil investitsiya fondlari kabi turli xil moliyalashtirish variantlarini taqdim etadi.

2. Xavfni baholash va kamaytirish: Ular yashil investitsiyalar bilan bog'liq xavflarni baholaydilar va ularni kamaytirish strategiyalarini ishlab chiqadilar, investorlarga ishonch va ishonch hosil qiladilar.

3. Tajriba va yo'l-yo'riq: Moliyaviy institutlarda yashil investitsiyalar bo'yicha tajribaga ega bo'lgan maxsus guruhlar mavjud. Ular investorlarga yo'l-yo'riq va maslahat xizmatlarini taklif qilishadi, ularga qulay yashil loyihalarni aniqlashga va murakkab landshaftni yo'lga qo'yishga yordam beradi.

4. ESG Integratsiyasi: Moliyaviy institutlar o'zlarining investitsiya strategiyalariga Atrof-muhit, ijtimoiy va boshqaruv (ESG) mezonlarini kiritadi, barqaror amaliyot va odob-axloq me'yorlariga mos keladigan investitsiyalarni rag'batlantiruvchi.

5. Hamkorlik va hamkorlik. Moliyaviy institutlar boshqa hamkorlar, shu jumladan hukumatlar, korxonalar va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilib, yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qiluvchi zamonaviy moliyaviy vositalar va tashabbuslarni ishlab chiqadilar.

6. Hisobot va shaffoflik: Moliyaviy institutlar ko‘pincha o‘zlarining ESG faoliyati va prognozini oshkor qilib, investorlarga barqaror amaliyotlarga bo‘lgan bag‘rikengligi to‘g‘risida shaffoflikni ta’minlaydi.

Davlat va xususiy sektorni birlashtirgan hamkorlikdagi korxonalar yashil investitsiyalar uchun zarur bo'lgan qo'shimcha resurslarni safarbar qilishi mumkin. Hukumatlar xatarlarni bo'lishish, resurslarni optimallashtirish va o'zaro manfaatli investitsiya imkoniyatlarini yaratishni maqsad qilib, yaxshi tuzilgan Ppplar orqali xususiy sektorni faol ravishda jalb qilishlari kerak. Aniq huquqiy asoslarni yaratish, protseduralarni soddalashtirish va tegishli

imtiyozlarni taklif qilish xususiy korxonalarni yashil iqtisodiyotga sarmoya kiritishga undashi mumkin.

Yashil iqtisodiyotga kapitalni jalb qilish uchun qulay investitsiya muhitini yaratish juda muhimdir. Hukumatlar ochiq muloqotni rag'batlantirishi, shaffof qoidalarni o'rnatishi va investitsiya xavfini kamaytirish uchun mustahkam huquqiy asoslarni ta'minlashi kerak. Yashil investitsiya tashabbuslarini ishlab chiqishda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikning kuchayishi uzoq muddatli majburiyatlarni yanada kuchaytirishi va investorlarning ishonchi va ishonchini kuchaytirishi mumkin.

Investitsiya muhiti deganda ma'lum bir iqtisodiyot yoki sektorga investitsiyalarning jozibadorligi va maqsadga muvofiqligiga ta'sir qiluvchi umumiy sharoitlar va omillar tushuniladi. Yashil iqtisodiyotda investitsiya muhitini yaxshilash investitsiyalarni jalb qilish uchun juda muhimdir.

Investitsiya muhitini yaxshilash uchun siyosatchilar quyidagilarga e'tibor qaratishlari mumkin:

Barqarorlik va bashorat qilish: yashil iqtisodiyotga uzoq muddatli investitsiyalarni qo'llab-quvvatlaydigan barqaror va bashorat qilinadigan siyosat va qoidalarni amalga oshirish investorlarning ishonchini oshiradi. Aniq va izchil qoidalar investorlarga xavflarni baholashga va asosli qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

Huquqiy va me'yoriy-huquqiy baza: qo'llab-quvvatlovchi huquqiy va me'yoriy-huquqiy bazani yaratish juda muhimdir. Bunga qayta tiklanadigan energiyani qabul qilishni rag'batlantiradigan, yashil investitsiyalarni rag'batlantiradigan va atrof-muhitni muhofaza qilishni ta'minlaydigan Qonunchilik kiradi.

Moliyaga kirish: yashil loyihalar uchun moliyalashtirishga kirishni osonlashtirish juda muhimdir. Hukumatlar yashil banklar yoki fondlarni tashkil qilishi, yashil obligatsiyalarni ilgari surishi yoki kapitalni barqaror investitsiyalar uchun safarbar qilish uchun moliyaviy imtiyozlar yaratishi mumkin.

Infratuzilmani rivojlantirish: qayta tiklanadigan energiya tarmoqlari va ekologik toza transport tarmoqlari kabi zarur infratuzilmani rivojlantirish yashil investitsiyalarning maqsadga muvofiqligi va jozibadorligini oshiradi.

Shaffoflik va hisobdorlik: shaffoflik va hisobdorlik mexanizmlarini yaratish investorlarning aniq va ishonchli ma'lumotlarga ega bo'lishlarini ta'minlashga yordam beradi. Bu ishonchni kuchaytiradi va investitsiya jarayoni bilan bog'liq noaniqliklarni kamaytiradi. Hamkorlik va sheriklik: davlat va xususiy sektor o'rtasidagi sheriklikni rag'batlantirish, shuningdek xalqaro hamkorlikni rivojlantirish yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni tezlashtirishi mumkin.

Hamkorlikdagi harakatlar bilim, resurslar va tajriba almashishga imkon beradi. Ushbu jihatlarga e'tibor qaratish va investitsiya muhitini doimiy ravishda yaxshilash orqali mamlakatlar yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishlari, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishlari va barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishlari mumkin. Yashil iqtisodiyotdagi investitsiya muhiti atrof-muhit barqaror sohalariga investitsiyalar kiritish bilan bog'liq imkoniyatlar, xavflar va qoidalarni anglatadi. Muhim ma'lumotlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. O'sib borayotgan talab: Barqarorlikka global e'tiborning oshib borishi qayta tiklanuvchi energiya, toza texnologiya, yashil infratuzilma va atrof-muhitga qulay boshqa sohalarga investitsiyalarga sezilarli talabni yaratdi.

2. Hukumatni qo‘llab-quvvatlash: Ko‘plab hukumatlar yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish bo‘yicha siyosat va rag‘batlantirish choralarini amalga oshirmoqda. Bularga soliq imtiyozlari, grantlar, subsidiyalar va qulay qoidalar kiritilishi mumkin.

3. Narx-navo raqobatbardoshligi: So'nggi yillarda quyosh va shamol kabi qayta tiklanuvchi energiya texnologiyalarining narxi sezilarli darajada pasayib, ularni an'anaviy energiya manbalari bilan narx-navo raqobatbardosh qilib qo'yadi.

Bu jozibali investitsiya imkoniyatlarini taqdim etadi.

4. O'zgaruvchanlik va risklar. Har qanday investitsiyada bo'lgani kabi, yashil iqtisodiyotda ham normativ o'zgarishlar, texnologik yutuqlar, bozordagi o'zgaruvchanlik kabi risklar mavjud. Investorlar uchun ushbu xavflarni samarali baholash va boshqarish muhimdir.

5. ESG Integratsiyasi: Atrof-muhit, ijtimoiy va boshqaruv (ESG) omillari investitsion qaror qabul qilishga tobora ko'proq kiritilmoqda. Kuchli ESG amaliyotlari va barqarorlik va'dalariga ega bo'lgan kompaniyalar ko'pincha investorlar tomonidan afzal ko'rilgan.

6. Innovatsiya va hamkorlik. Yashil iqtisodiyotga biznes, tashkilot va hukumatlar o'rtasida innovatsiya va hamkorlik yo'lga qo'yiladi. Investorlar atrof-muhit barqarorligiga hissa qo‘shadigan yangi paydo bo‘lgan texnologiyalar va sheriklikka diqqat qilishlari kerak.

Tadqiqot va ishlanmalarga barqaror investitsiyalar (Ar-Ge) yashil iqtisodiyotning o'sishi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Hukumatlar texnologik innovatsiyalarni tarmoqlar bo'yicha boshqarish uchun ilmiy-tadqiqot tashabbuslarini moliyalashtirishga ustuvor ahamiyat berishlari kerak. Akademiya, tadqiqot institutlari va sanoat ishtirokchilari o'rtasidagi hamkorlik zamonaviy texnologiyalarni rivojlantirishga imkon beradi va investitsiyalar uchun qo'llab-quvvatlovchi ekotizimni rivojlantiradi. Hukumatlar ilmiy-tadqiqot tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash va ilmiy doiralar, tadqiqot institutlari va sanoat ishtirokchilari o'rtasidagi hamkorlikni rag'batlantirish uchun mablag' ajratishi kerak. Ushbu hamkorlik ilg'or texnologiyalarni rivojlantirishga yordam beradi, bu esa o'z navbatida yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish uchun qo'llab-quvvatlovchi ekotizimni yaratadi. Innovatsiyalar va ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirish orqali mamlakatlar barqaror rivojlanishni boshqarishi, raqobatbardoshlikni oshirishi va yashil tarmoqlarga ko'proq investitsiyalarni jalb qilishi mumkin.

Yashil sektorda malakali ishchi kuchining etishmasligini bartaraf etish investitsiyalarni jalb qilish va saqlash uchun juda muhimdir. Hukumatlar va ta'lim muassasalari yashil ta'lim dasturlarini targ'ib qilishlari, kasb-hunar va texnik tayyorgarlikni taklif qilishlari, bilim almashish va salohiyatni oshirish uchun imkoniyatlar yaratishlari kerak. Malakali va bilimdon ishchi kuchi nafaqat yashil investitsiyalar samaradorligini oshiradi, balki barqaror innovatsiya va o'sish madaniyatini rivojlantiradi. Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish samaradorligini oshirishda ta'lim va ko'nikmalarni rivojlantirish muhim rol o'ynaydi. Ushbu sohalarga e'tibor qaratish orqali manfaatdor tomonlar ishchi kuchining o'sib borayotgan yashil sektor talablarini qondirish qobiliyatini oshirishi mumkin. Ta'lim dasturlari barqarorlik tamoyillarini o'z ichiga olishi va qayta tiklanadigan energiya texnologiyalari, resurslarni boshqarish va ekologik toza amaliyotlar bo'yicha treninglar o'tkazishi kerak.

Malakani rivojlantirish tashabbuslari texnik tajribani shakllantirish va yashil sohalarda tadbirkorlikni rivojlantirishga ustuvor ahamiyat berishi kerak. Ta'lim va malakani oshirishga sarmoya kiritib, mamlakatlar yashil iqtisodiyotning o'sishiga hissa qo'shish va bu jarayonga ko'proq investitsiyalarni jalb qilish uchun tayyor ishchi kuchini yaratishi mumkin.

Moliyachilar tobora kuchayib borayotgan tendentsiyani tezda angladilar va tezda tegishli vositalarni birjalarga olib chiqdilar. Birinchi yashil obligatsiyalar 2007 yilda Yevropa Ittifoqi nazorati ostidagi Yevropa investitsiya banki tomonidan chiqarilgan, to'plangan 600 million yevro shamol parklari va quyosh elektr stansiyalarini qurishga yuborilgan.

Keyinchalik yashil kun tartibi kengaydi: xususiy ESG obligatsiyalari paydo bo'ldi, yangilik tezda qarz bozoridagi investorlar orasida mashhur bo'ldi.

Climate Bonds Initiative (CBI) xalqaro tashkilotining hisob-kitoblariga ko'ra, joriy yilning yanvar oyida 2 trillion dollardan ortiq yashil obligatsiyalar chiqarilgan va 2025 yilga kelib ularning hajmi 5 trillion dollarga etadi, hozirgi vaqtda ularning emissiyasi jahon qarz bozorining 5 foizini egallaydi. Energiya sektori eng ko'p yashil investitsiyalarni oladi, undan keyin kam uglerodli binolar, transport, suv infratuzilmasi va chiqindilarni boshqarish sanoati. ESG obligatsiyalarini chiqarish bo'yicha eng yaxshi 5 mamlakat AQSh, Xitoy, Frantsiya, Germaniya va Gollandiyani o'z ichiga oladi.

Xulosa: Xulosa qilib shuni xulosa qilishimiz mumkinki, hozirgi voqelikda ekologik va iqlim muammolarini sezmaslik mumkin emas, buni tushunish ichki va xalqaro miqyosda sodir bo'ladi va sayyoramizning deyarli har bir aholisiga tegishli.

Inson yashash muhitini yaxshilashning eng muhim yo'nalishlaridan biri bu "yashil" iqtisodiyotga o'tishdir. Ushbu o'tishni amalga oshirishda "yashil" moliyaviy vositalardan foydalanish nazarda tutiladi. Ammo bunday global o'tishlar har doim xalqaro va ichki darajada hal qilinishi kerak bo'lgan ko'plab muammolarga hamroh bo'ladi.

Tegishli moliyalashtirishsiz atrof–muhitni muhofaza qilish choralari shunchaki mumkin emas, shuning uchun alohida - "yashil" moliyalashtirish tizimini shakllantirish zarurati paydo bo'ldi, shu munosabat bilan "yashil" iqtisodiyot, "yashil" moliya, "yashil" investitsiyalar kabi tushunchalar paydo bo'ldi. Yangi "yashil" moliyaviy vositalar nafaqat ulardan foydalanishdan iqtisodiy foyda olish, balki atrofdagi dunyoni saqlab qolish uchun ekologik va iqlim muammolarini hal qilish uchun mo'ljallangan.

2024 yilda dunyo butun insoniyat hayotiga ta'sir qiladigan kutilmagan tahdidga duch keldi-bu yangi yashil investisiya infektsiyasidir. Turli xil cheklovlar sharoitida odamlar va davlatlar hukumatlari insoniyatning rivojlanish yo'li, kelajak avlodlar oldidagi javobgarlik, barkamol har tomonlama rivojlanish va o'rtacha iste'molning ahamiyati haqida o'ylashni boshladilar. Ushbu jarayonlar jahon moliya tizimini o'zgartirish va energiya almashinuvi yo'nalishida tezlashishga majbur bo'ldi.

Shubhasiz, iqtisodiy tartibga solishning eski usullari endi ishlamaydi, miqdoriy yumshatishning pul siyosati endi kutilgan natijalarga olib kelmaydi, ko'plab davlatlarda inflyatsiya barqaror o'sib bormoqda. 2021-yil oktabr oyida boshlangan jahon energetika inqirozi yana bir bor yashil energiya o'tish jarayonlari barqaror, ammo silliq bo'lishi kerakligini aniq ko'rsatmoqda, aks holda har doim mutlaqo kutilmagan salbiy natijaga erishish xavfi mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. “2030-yilgacha bo‘lgan davrda O‘zbekiston Respublikasining Atrof muhitni muhofaza qilish” konsepsiyasi